

Tercüme birimimiz tarafından web sayfası içeriğine kazandırılan ve televizyona ve aynı zamanda diğer medya araçlarında uygulanabilen kritik düşünme yaklaşımını sunan bu belgede kritik düşünme ile ilgili kavramlar, düşünme sürecinde yer alan unsurlar ve aşamaları farklı başlıklarda ifade edilmeye çalışılmış.

KRİTİK DÜŞÜNMENİN GÖRÜNÜMLERİ

A. Kritik Düşünmenin Kilit Kavramları

B. Kritik Düşünme Sürecinin Unsurları

C. Kritik Düşünmenin Bes Aşamaları

A. Kritik Düşünmenin Kilit Kavramları

"Kritik düşünme" teriminin, sık sık medya ve web literatürü bağlamında kullanıldığını görmekteyiz. Think TV: A Guide to Managing TV in the Home (TV düşünmek: evde televizyonu yönetme rehberi)'den alınan aşağıdaki bölüm, Dr. Stephen Brookfield'in bir çalışmasına dayanmakta ve televizyona ve aynı zamanda diğer medya araçlarında uygulanabilen kritik düşünme yaklaşımını sunmaktadır.

1. Kritik düşünme verimli ve olumlu bir faaliyettir

Birçok insana göre televizyona eleştirel bakmanın amacı, bütün yanlışlıkları bulup elemektir. Televizyon özellikle ebeveynler için sorun teşkil edebilir. Televizyon izinsiz hayatımıza girebiliyor, uygunsuz olabiliyor ve zamanımızı öldürebiliyor. Ancak, televizyon aynı zamanda hayatlarımızı geliştirebilen bilgileri ve eğlenceyi sağlıyor. Televizyonu veya hayattaki herhangi bir konuyu eleştirel düşünmek, algılamamızı değiştirebilir – öyle ki bundan olumlu bir şey çıkabilir veya öğrenilebilir.

2. Kritik düşünme bir süreçtir, sonuç değil

Kritik düşünme "ne" düşüneneğimizle değil, "nasıl" düşüneneğimizle ilgilidir. Genelde sorularla başlayan ve devam eden bir süreçtir. Süreç sona ermez, sık sık yeni bir soruya götürür. Eleştirel düşünme süreci, eleştirel bir tutum veya duruştan çıkar. Bu tutum, "eleştirel düşüncelilik" olarak tanımlanır. Merak, açık görüşlülük, şüphecilik ve sebatı içerir. Geliştirildiği andan itibaren eleştirel düşüncelilik ve kritik düşünme, herhangi bir metne veya araca ve de hayatın her yönüne uygulanabilir. Örneğin, haber bültenini geliştiren insanlar, becerilerini ulusal haber bültenlerine, günlük gazetelere, dergilere ve topluluktaki olaylara uygulamaya devam edeceklerdir.

3. Kritik düşünme hem olumlu hem de olumsuz olaylarla tetiklenebilir

Kritik düşünme, genelde "insanları düşünmeye sevk eden" rahatsız edici bir durumla başlar ve zaten bildiklerini düşündükleri şeyi sorgulamaya neden olur. Çizgi filmlerdeki şiddeti gören küçük çocuk sahibi anne babaların televizyona eleştirel ve olumsuz bakmaya başlamaları çok sık görülür. Olumlu bir tetikleyici ise anne babaların çocuklarına eğitici bir program izlemelerini desteklemesi ve çocukların da bunu "sıkıcı" bulmamaları olabilir. Çocukların yaklaşımları, izlenen diğer şeylere karşı değişebilir. Anne babalar, televizyona, çocukların onu yorumlamasına ve onu nasıl ele alacaklarına dair görüşlerini tekrar gözden geçirmeye başlayabilir.

4. Kritik düşünme, hem duyguları hem de mantığı içerir

Bazı insanlar, kritik düşünmenin duyguya yer bırakmadığını düşünür. Makul ve mantıklı olmanın en önemli nokta olduğunu ve duyguların bunları engellediğini varsayarlar. Bu bir hatadır. İnsanlar kendi inançlarını ve diğerlerin inançlarını sorgulamaya başladıklarında tedirginlik ve korku yaşamaları doğaldır. Örneğin, bir şeyin gerçek gibi görünmesi için kullanılan özel efektler hakkında bir program izlediğimizde hayal kırıklığına uğrayabilir ve verilen bilgiye inanmak istemeyebiliriz. Ancak bu hayal kırıklığı duygusu, ciddi bir kritik düşünme dönemini başlatabilir ve böylece televizyondaki gerçek ve hayal arasındaki ayrım algılanabilir. Hayal kırıklığı duygusu, yeni bir öğrenmeye götürmeden önce idrak edilmelidir.

İnsanların kritik düşünme sürecinde yaşayabileceği başka duygular, etraflı yeni bir gözle görmenin heyecanı ve de kendi yaşamlarına daha fazla hakim olma duygusunu yaşamakla artan bir özgüvendir. Ancak bazıları, uzun süredir sahip oldukları fikirlere kritik yaklaşıma direnebilirler. İnsanlar, kendilerini emin hissettiren fikir veya görüşlerden şüphe duymaya başladıklarında kendilerini huzurlu hissetmezler. İnsanların hislerine ve köklü duygularla yaşadıkları mücadelelerine saygıyla yaklaşmak gerekir.

İnsanlar, kendi tecrübelerinden öğrenirler; bu yaşantılar ise genelde duygular ve duygularla gerçekleşir. Televizyon, ilk önce duyguları etkiler. Sesler, hareketli resimler, metin hızı ve özel efektler; izleyicilere tecrübe hissi vermek için birlikte kullanılır. Kritik izleyiciler, bu duyguların farkında olacaklardır ve düşünce ve izlemeyi nasıl etkilediklerini anlayacaklardır.

B. Kritik Düşünme Sürecinin Unsurları

Kritik düşünme sürecinin dört ana unsuru vardır:

1. Varsayımların Sorgulanması

Varsayım, zaten bildiğimizi düşündüğümüz şeydir. İnsanlar, televizyon veya medyaya kritik yaklaştıklarında kendi varsayımlarını ve de televizyon kameraları arkasındaki insanların varsayımlarını da tahlil etmeleri gerekir.

Kendi varsayımlarınızı tespit ederken, "Bu konuda bildiklerim nelerdir? Bildiklerimi ne kadar biliyorum? Bu fikri nereden aldım? Bu fikir benim deneyimimle ne kadar örtüşüyor?" gibi sorular sorun.

Televizyon programları ve reklam yapımcılarının size dair fikirlerini tespit ederken, "Benim kim olduğumu varsayıyorlar? Benim inandıklarım veya değer verdiklerimin ne olduğunu düşünüyorlar? Neden böyle düşünüyorlar? Bana dair fikirleri kendi fikirlerimle ne kadar örtüşüyor?" gibi sorular sorun.

2. Önyargıların Tespit Edilmesi

Belirli bir bakış açısından sunulan fikirler veya bilgilerin yanlı veya önyargılı olduğu düşünülür. Önyargıların tespiti, özellikle televizyon söz konusu olduğunda önemlidir; çünkü bilgi, "buyurucu" biçimde sunulur.

İnsanlar genellikle televizyon ve diğer medyanın objektif veya yansız olduğunu varsayar, ancak durum böyle değildir. Kritik düşünme, çoğu bilginin belirli bir bakış açısından sunulduğunu bilmeyi gerektirir. Kritik düşünme, hangi görüşün ifade edildiğini ve hangisinin dahil edilmediğini anlamaktır.

Önyargı veya bakış açısını görmek için, "Bu bilginin veya fikrin kaynağı nedir? Bu bilgiyi sunarak bilgiyi ileri sürenlerin kazancı nedir? Hangi bilgi dahil edilmemiştir? Bu bilgi ile ve bilginin sunulma şekli ile zarar gören olabilir mi?" gibi sorular sorun.

3. Bağlamın Tahlil Edilmesi

Bağlam, fikri veya eylemi ve de bunların nasıl yorumlandığını etkileyebilen faktörlerle ilgilidir. Örneğin, taraftarlarla dolu bir bar ortamında televizyondan yayınlanan bir hokey maçını izlemek, aynı maçı evde yalnız izlemekten çok farklı bir deneyimdir. Anne babalar, çocuğun restoranda masa başındaki davranışına evdekine göre daha titiz davranabilirler.

Bağlamın tespiti için, "Hikayeyi kim anlatıyor? Bu hikaye veya olaydan ne kazanmak veya kaybetmek durumundadırlar? Bu olay ne zaman meydana geldi? Bu fikir nereden çıktı?" gibi sorular sorun.

4. Alternatif Görüşler ve Bilgi Kaynakları Aramak

Kritik düşünme, alternatif görüşleri aramayı veya olaylara bakarken farklı yöntemleri düşünmeyi içerir. Ayrıca, başka bilgi kaynaklarını aramayı da kapsar. Örneğin, kritik düşünen, en düşük fiyatları olduğunu söyleyen mağazanın reklamlarına inanmadan önce fiyatları çeşitli mağazalarda karşılaştıracaktır. Kritik düşünen, kendini başkasının yerine koyacaktır. Yetişkin bir izleyici, müzik videosundaki bir şiddet sahnesini gördüğünde küçük yaşta birinin bunu nasıl yorumlayacağını hayal etmeye çalışacaktır.

Alternatifleri bulmak için, "Buna bakmanın başka bir yolu var mı? Burada kimin bakış açısı dahil edilmiştir? Kiminki edilmemiştir? Bu konu hakkında daha fazla bilgiyi nereden bulabilirim? Bu görüşe kim katılır? Kim katılmaz? Niçin?" gibi sorular sorun.

C. Kritik Düşünmenin Beş Aşaması

Kritik düşünmenin beş aşaması vardır. Aşağıda anlatıldığı gibi kritik düşünmenin tam döngüsü, kritik düşünme süreci ile bir başka tetikleyici olaya ve yolculuğa götürür. Yeni varsayımlar sorgulanabilir, yeni bilgiler toplanabilir ve yeni yaklaşımlar geliştirilebilir.

Kritik düşünenler, bu aşamalardan geçerken kritik düşünmenin dört unsurunu uygularlar. Her noktada eski varsayımları tespit edip onlara karşı koyarlar, bağlamı tahlil ederler, önyargıya bakarlar ve alternatiflerini ararlar.

1. Aşama: Tetikleyici Olay

Birçok insan, herhangi bir dış olay veya ideal ile kritik düşünmeye sevk edilirler. Genelde bu, beklenmediktir ve iç huzursuzluğa veya kafa karışıklığına neden olur. Tetikleyici olaylar, hem olumlu hem de olumsuz olabilirler.

2. Aşama: Değerlendirme

Tetikleyici olayı huzursuz eden bir şüphe dönemi takip edebilir. Bu aşama, endişeyi hafife almayla geçebilir. Bazı insanlar ise bu aşamada endişe duymaya devam edebilir ve mesele ile başa çıkmak için farklı bir yaklaşım bulmaları gerektiğine karar verebilirler.

3. Aşama: Keşif

Bu aşamada insanlar, bir değişim veya dönüşüme doğru hareket ettiklerini kabul ederler. Soru sorarlar, seçenekler geliştirirler ve keşifler yaparlar. Benzer şeylerle uğraşan insanlar hakkında bilgiler edinirler. Daha fazla bilgi toplarlar.

4. Aşama: Alternatifler Bulmak

Bu aşamaya geçiş aşaması da denebilir, zira eski fikirler ya geride bırakılır veya açıklığa kavuşturulur ve yeni düşünce yöntemlerine geçilir. Ne kadar değişime ne kadar sürede gidileceğine dair kararlar verilir.

5.Aşama: Bütünleşme

Bu aşama, yeni fikirleri ve bilgileri günlük hayata uygulama yollarını bulmayı içerir. Bazı durumlarda bu, başat değişimler yapma anlamına gelir. Bazı durumlarda ise eski fikirleri onaylama anlamına gelir.

KAD Platformu Tercüme Birimi tarafından aşağıdaki kaynaklardan izin alınarak çevrilmiştir.

Kaynak: Pat Kipping. Think TV: A Guide to Managing TV in the Home. Nova Scotia Department of Education, 2000, pp. iv-vii.

http://www.media-awareness.ca/english/resources/educational/teaching_backgrounders/media_literacy/aspects_critical_thinking_1.cfm

KAD PLATFORMU SİTESİNDEN ALINMIŞTIR

